

Sağlık Politikalarıyla Hemşirelik

Ayşe ÇALMAZ | <https://orcid.org/0000-0002-8253-3956> | aysecalmaz@hitit.edu.tr

Hitit Üniversitesi, İskilip Meslek Yüksekokulu, Çorum, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x8m3269>

Gülay YILMAZEL | <https://orcid.org/0000-0002-2487-5464> | gulayyilmazel@hitit.edu.tr

Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çorum, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x8m3269>

Öz

Sağlık politikaları, bir ülkenin veya topluluğun sağlık hizmetlerini düzenlemek, yönlendirmek ve iyileştirmek amacıyla benimsediği stratejiler, yasalar ve yönergelerdir. Bu politikalar, toplumun sağlığını koruma, hastalıkların önlenmesi, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, kalitesi ve etkinliğinin artırılması gibi çeşitli amaçları içermektedir. Oluşturulan sağlık politikaları her disiplin için önemli olduğu gibi hemşirelik disiplini içinde büyük önem arz etmektedir. Bu literatür çalışması yenilenen sağlık politikalarının hemşirelik disipline yönelik etkilerini belirlemek amacıyla yapıldı. Derleme türünde hazırlanan çalışma son beş yılda yayınlanan literatür taranarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Araştırma kapsamına alınan çalışmalar sağlık politikalarının hemşirelik mesleğine katkılar ortaya koyan önemli sonuçlar içermektedir. Bu derlemede, sağlık politikalarının sağlık hizmetleri kalitesi ve hemşirelik disiplini konusunda rehber olacak yöntemler ele alınmıştır. Literatürde yapılan çalışmalarda sağlık politikalarının oluşturulmasında; sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması, hastalıkların önlenmesi, sağlık kalite ve güvenliği, sağlık bilgi sistemleri ve toplumun katılı olarak temel bileşenlerdir. Aynı zamanda disiplinlerin yasalarla desteklenmesi, eğitim çeşitliliğinin kaldırılması, sağlık hizmetlerinde insan gücünün artırılması, görev/yetki ve sorumlulukların tanımlarının yapılması ve değerlendirilmesi hemşirelik adına sağlık politikalarının gelişmesindeki önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Çalışmada sağlık politikalarının oluşturulmasında sağlık hizmetlerinin herhangi bir alanına yönelik sorunların belirlenmesi, değerlendirilmesi, çözüm önerileri, karar aşamaları, uygulanmaları ve sürdürülebilir olması önemlidir. Bu nedenle oluşturulan her politika sonucu oluşabilecek çıktılar göz ardı edilmeden sağlık politikalarının oluşturulmasındaki tüm aşamalarda hemşirelere yer verilmesi oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler

Sağlık politikaları, Hemşirelik disiplini, Hemşirelik ve sağlık politikaları

Atıf Bilgisi

Çalmaz, A., & Yılmazel, G. (2023). Sağlık Politikalarıyla Hemşirelik. *Hitit Sağlık Dergisi*. 1, 61-70.

Geliş Tarihi	26.10.2023
Kabul Tarihi	06.11.2023
Yayın Tarihi	09.11.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Nursing With Health Policies

Ayşe ÇALMAZ | <https://orcid.org/0000-0002-8253-3956> | aysecalmaz@hitit.edu.tr

Hitit University İskilip Vocational School, Çorum, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x8m3269>

Gülay YILMAZEL | <https://orcid.org/0000-0002-2487-5464> | gulayyilmazel@hitit.edu.tr

Hitit University Faculty of Health Sciences, Çorum, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01x8m3269>

Abstract

Health policies are the strategies, laws and guidelines adopted by a country or community to organize, direct and improve health services. These policies include various objectives such as protecting the health of the society, preventing diseases, and increasing the accessibility, quality and efficiency of health services. Health policies are important for every discipline and are of great importance in the nursing discipline. This literature study was conducted to determine the effects of renewed health policies on the nursing discipline. The study, which is a compilation type, was prepared by the researchers by scanning the literature published in the last five years. The studies included in the research contain important results that contribute to the nursing profession of health policies. In this review, methods that will guide health policies regarding the quality of health services and the nursing discipline are discussed. In the studies conducted in the literature, in the creation of health policies; Ensuring access to health services, disease prevention, health quality and safety, health information systems and community participation are the basic components. At the same time, supporting disciplines by law, eliminating educational diversity, increasing manpower in health services, defining and evaluating duties/authorities and responsibilities have been determined as important factors in the development of health policies in the name of nursing. In the study, it is important to identify problems in any field of health services, evaluate them, offer solutions, decide on them, implement them and ensure their sustainability in creating health policies. For this reason, it is very important to include nurses at all stages of creating health policies, without ignoring the outcomes that may occur as a result of each policy.

Keywords

Health policies, Nursing discipline, Nursing and health policies

Citation

Calmaz, A., & Yilmazel, G. (2023) Nursing With Helth Policies. *Hitit Health Journal*, 1, 61-70.

Date of Submission	26.10.2023
Date of Acceptance	03.11.2023
Date of Publication	09.11.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Sağlık hakkı tüm canlıların türünün devamını sağlayabilmesi için korunması gereken temel değerler arasında önemli bir yere sahiptir ve sağlık hizmetlerinin sunulması devletlerin temel sorumlulukları arasında yer almaktadır (Ak, 2021). Sağlıkta hizmet kalitesini artırmak ve hizmet sunumunda tek bir standardın oluşmasını sağlamak amaçlı sağlık politikaları yenilenmektedir (Erdoğan vd., 2019). Her meslek grubu gibi hemşirelik disiplini de bu değişimden çeşitli etkiler ile çıkmaktadır. Hemşirelerin savunuculuk rollerini üstlenerek olumsuz etkilerin en aza indirgenebilmesi için sağlık politikaları oluşturucularının hemşirelik meslek grubundan seçiliyor olması şarttır (Chiu vd., 2021; Gül, 2019).

1. Sağlık Politikaları

Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımında yer alan 'sosyal yönden tam iyilik hali' sözüyle birey ve bireyin içinde yaşadığı toplum sağlığına dikkat çekilmektedir (Heinen vd., 2019). Herkes için kaliteli temel hizmet kapsamı ve finansal koruma dahil olmak üzere evrensel sağlık kapsamına ulaşmak, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde yer alan sağlık hizmetleri; sağlığı tehlikeye atan tüm tehlikelerin ortadan kaldırılması, korunması ve tedavi edilmesi, bedensel ve zihinsel yeteneklerini kaybedenlerin rehabilitasyonu için verilmesi olarak tanımlanır (Benton vd., 2020; Hogan vd., 2018). Sağlık, hayati önem taşıyan hizmetleri ve çeşitliliği nedeniyle, günümüzde ülkelerin hizmet sektöründe kalkınmasında önemli bir ölçüttür ve devletin temel görevleri arasında yer alan sağlık hizmetlerini politika oluşturarak yerine getirmektedir (Erdoğan vd., 2019). Sağlık politikaları; sağlık hizmet sunumu ile ilgili kararları içermesinin yanında sağlık üzerinde etkisi olan her türlü çevresel ve sosyo-ekonomik etkiler üzerinde de çalışmalar yapmayı, sağlık alanında verimli ve kaliteli hizmet vermeyi, sağlık hizmet koşullarını daha iyi hale getirmeyi amaçlayan kararlardır (Altındağ ve Yıldız, 2020).

Hükümetler, bakanlıklar, yerel yönetimler, sağlık profesyonelleri ve toplumun katılımıyla oluşturulan/uygulanan sağlık politikaları temelinin temel bileşen ve amaçları şu şekilde sıralanmaktadır:

1.1. Sağlık Hizmetlerinin Erişilebilirliği

Sağlık politikaları, toplumun tüm kesimlerinin eşit şekilde sağlık hizmetlerine erişebilmesini amaçlamaktadır (Cansever, 2022). Sağlık hizmetlerinin coğrafi, ekonomik veya sosyal engeller nedeniyle sınırlı olan insanlar için daha erişilebilir hale getirilmesini içermektedir (İkizler, 2023).

1.2. Hastalıkların Önlenmesi

Sağlık politikaları, hastalıkların önlenmesi ve halk sağlığının korunmasını hedeflemektedir. Bu hedefler; aşılama, sağlık eğitimi, beslenme programları ve çevresel sağlık önlemleri gibi koruyucu sağlık stratejilerinden oluşmaktadır (Koçak, 2022; İşlek vd., 2021).

1.3. Sağlık Hizmetlerinin Kalitesi ve Güvenliği

Sağlık politikaları, sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmayı ve hastaların/çalışanların güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Sağlık profesyonellerinin eğitimi, sağlık tesislerinin denetimi gibi konuları içeren sağlık hizmetleri kalitesi ve güvenliği; sağlık sistemlerinin finansmanını, yönetimini ve sürdürülebilirliğini ele almaktadır (Barsbay, 2021). Sağlık harcamalarının etkin bir şekilde yönetilmesi sağlık hizmetlerinin sağlanması açısından önemlidir (Ögenler vd., 2023).

1.4. Sağlık Bilgi Sistemleri

Sağlık politikaları, sağlık bilgilerinin toplanması, saklanması ve paylaşılmasını düzenlemektedir. Elektronik sağlık kayıtları ve bilgi teknolojisi, hasta bakımını ve sağlık izleme süreçlerini iyileştirmek için kullanılmaktadır (İşlek vd., 2021).

1.5. Toplumun Katılımı

Sağlık politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında toplumun katılımı önemlidir. Halkın ihtiyaçlarını ve görüşlerini dikkate alarak daha etkili politikalar oluşturulmalıdır (Yeşiltaş ve Gül, 2021). Aynı zamanda acil durumlar ve salgın hastalıklar gibi olağanüstü durumlar için hazırlık/müdahale stratejilerinin topluma aktarılması sağlık politikalarının temel amaçları arasında yer almaktadır (Emiroğlu ve Öztürk, 2021).

Toplum sağlığını iyileştirmeyi ve sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulmasını sağlamayı amaçlayan sağlık politikaları, sağlık sistemlerinin düzenlenmesi, kaynakların tahsisi ve toplumun sağlıkla ilgili önceliklerinin belirlenmesi için bir çerçeve sağlamaktadır (Ögenler vd., 2023; Cansever, 2022; Barsbay, 2021; İşlek vd., 2021).

2. Sağlık Politikaları ve Hemşirelik

Sağlık politikaları ve hemşirelik, sağlık hizmetlerinin sunumu, hastaların bakımı ve toplumun sağlığının korunması açısından birbirine sıkı şekilde bağlıdır. Hemşireler, sağlık politikalarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde önemli rol oynamaktadır (Fawcett, 2022). Sağlık politikaları ve hemşirelik arasındaki ilişkinin

açıklanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumunda sağlık politikalarının oluşturulmasında ya da geliştirilmesinde hemşirelerin etkin rol almaları önemlidir (Heinen vd., 2019). Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesi gibi konularda anahtar role sahip hemşirelerin aynı zamanda sağlık politikalarının uygulanmasındaki önemi de büyüktür (Salvage ve White, 2019). Hastaların bakımı, tedavi süreçlerinin yönetimi ve sağlık politikalarının günlük pratikte hayata geçirilmesi açısından hemşireler büyük bir sorumluluğa sahiptirler (Annesley, 2019).

Hemşireler, aynı zamanda toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesi açısından toplumda sağlık bilincini oluşturmak, hastalıkların önlenmesine yardımcı olmak için sağlık politikalarının etkili bir şekilde uygulanması ve sağlık hizmetlerinin verimli bir şekilde sunulması için sağlık sistemine katkı sağlamaktadırlar (Salvage ve White, 2019). Bu durum hastaların daha iyi bir bakım almasını ve sağlık hizmetlerinin daha etkili bir şekilde kullanılmasını yani sıra hasta haklarının korunmasına da yardımcı olmaktadır (Scott ve Scott, 2021).

3. Sağlık Politikalarının Hemşirelik Açısından Tarihi

Sağlık uygulamaları hizmet kalitesi bakımından standartlaştırılması istenen bir alan olmasına rağmen, gelişmekte olan bir ülkelerde ve yenilenen teknolojiyle sağlık politikaları sürekli yenilenip değişebilmektedir. Yapılan değişikliklerin de hemşirelik mesleği üzerinde çeşitli etkileri vardır (Marc vd., 2019). Sağlık politikaları hemşirelik tarihinde oldukça zengin ve uzun bir geçmişe sahiptir. Hemşirelik, sağlık politikalarının oluşturulmasına, uygulanmasına ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlayan bir meslek olarak önemli bir rol oynamıştır (Salvage ve White, 2019).

Salgın hastalıklar ve savaşlar nedeniyle 19. yüzyıl başlarında sağlık kayıtlarında var olan eksiklikler nedeniyle sağlık hizmetleri erişimi sağlanamamıştır. Sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi Dr. Adnan Adıvar'ın çalışan sayılarının tespiti ile mevzuatlar oluşturulmuş, eğitilmiş hemşire sayısının artırılmasına yönelik Amiral Bristol Hemşirelik Okulu açılmıştır (Altındağ ve Yıldız, 2020; Erdoğan vd., 2019). Cumhuriyetin ilanıyla Sağlık Bakanı olarak atanan Dr. Refik Saydam sağlık hizmetlerinin planlanması ve programlanması, koruyucu hekimliğin yerel yönetime olması, eksik sağlık personeli tayini için tıp fakültelerinin artırılması, mezun olanlar için zorunlu hizmet uygulanması ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi yönünde çeşitli düzenlemeler yapmıştır (Altındağ ve Yıldız, 2020). Bulaşıcı birçok hastalığın önüne geçilebilmesi için Cumhuriyet döneminin ilk yazılı planı olarak "Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı" 1946 yılında Yüksek Sağlık Şurası'nca onaylanmış dönemin Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz tarafından sağlıkta sosyalleşmenin ilk adımları atılarak ayrılan 7 bölgede sağlık hizmeti açısından yeterli hale gelmesi hedeflenmiş ve istihdam alanları hemşireler için de oluşturulmuştur (Ak, 2021). Artan sayı ile birlikte hemşireliğin toplum sağlığı ve sağlık politikalarıyla bağlantısı güçlendirilmiştir (Soydaş ve

Seren, 2023). Hemşirelik disiplini adına önem arz eden Hemşirelik Kanunu (1954) ile hemşirelik sağlık hizmetlerini düzenlenmiş böylece hemşire olma şartları, hemşirelik mesleğinin görev tanımı yapılmıştır (Altındağ ve Yıldız, 2020; Karaçam ve Eroğlu, 2019). Ayrıca sağlık hizmetlerinin adaletli, eşit ve ulaşılabilir olmasına adına koruyucu sağlık adına farkındalık oluşan 1961 Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun ile hemşireler için zorunlu hizmetler başlamıştır (Acımuş ve Kılıç, 2021). Bu dönemdeki çalışmaları, hemşireliğin toplum sağlığı ve sağlık politikalarıyla bağlantısını güçlendirmiştir (Soydaş ve Seren, 2023). İlerleyen süreç içinde Hemşirelik kanunu ve yönetmeliğinde yapılan birçok değişim mesleğe katkı sunmuştur. Bunlardan; hemşirenin görevleri ve yetkilerinin ayrıntılı olarak ele alınması, uzman hemşirelik tanımının yapılması ile birlikte meslekleri ile ilgili olan özellik arz eden birim ve alanlarda belirlenecek esaslar çerçevesinde yetki belgesi alma hakkına sahip olunması, eğitim çeşitliliğinin önüne geçilmesi, kadın mesleği olarak bakılması durumu yapılan değişikliklerle son bulmuştur (Açıkgöz ve Baykal, 2023; Başlı ve Metin, 2022; Çamlıca, 2021; Kuşaklı vd., 2019).

Hemşireler, sağlık politikalarının değişen ihtiyaçlara ve toplumun sağlık sorunlarına yanıt vermesinde önemli bir rol oynamaktadırlar (Chiu vd., 2021). Ancak sözleşmeli personel istihdamı (aile hekimliği, vekil, taşeron), özel sektörün cam tavan etkisi ve estetik kaygılar nedeniyle farklılaşan istihdam biçimleri, maaş dengesizlikleri ve gelecek endişeleri nedeniyle meslekte birliği, güven ve memnuniyeti olumsuz etkilenebilmektedir (Girgin vd., 2023; Başlı ve Metin, 2022).

Sonuç olarak, sağlık alanında her yenilenme politikaların da değişime uğramasına yol açmaktadır. Oluşturulan her politikada var olan tüm meslek gruplarının hakları korunmalı ve oluşabilecek çıktılar öncesinden göz ardı edilmemelidir. Meslek gruplarını etkileyecek politikalar oluşturulurken alınan bu kararlara çalışanların katılımları sağlanmalı, eğitimler düzenlenmeli, yeniliklerin uygulama sürecinde krizlere izin verilmemeli, çalışan memnuniyeti sağlanmalı, iş verimi ve kalitesi düşürülmemelidir. Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı sağlık politikalarının oluşturulma aşamalarında hemşirelik disiplini üyelerinin de yer almasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acımiş, N. M., & Kılıç, B. B. (2021). Cumhuriyet (1928-1973) Döneminde sürdürülen sağlığın geliştirilmesi mücadelesinde halk sağlığı temaları. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 11(1), 30-39.
- Açıkgöz, G., & Baykal, U. (2023). Yasal düzenlemeler çerçevesinde hemşirelerin mesleki rolleri ve özerklik. *Istanbul Kent University Journal of Health Sciences*, 2(1), 29-34.
- Ak, S. (2021). Geçmişten günümüze Türkiye'nin sağlık politikaları. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 20(1), 28-36.
- Altındağ, Ö., & Yıldız, A. (2020). Türkiye'de sağlık politikalarının dönüşümü. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 157-184.
- Annesley S. H. (2019). The implications of health policy for nursing. *British Journal of Nursing (Mark Allen Publishing)*, 28(8), 496-502. <https://doi.org/10.12968/bjon.2019.28.8.496>
- Barsbay, M. Ç. (2021). Tüm politikalarda sağlık yaklaşımının değerlendirilmesi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 6(2), 191-199.
- Başlı, M., & Metin, T. (2022). Hemşirelikte önemli bir kavram: hemşirelikte uzmanlık ve ülkemizdeki mevcut durumu. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 187-196.
- Benton, D. C., Watkins, M. J., Beasley, C. J., Ferguson, S. L., & Holloway, A. (2020). Evidence-based policy: nursing now and the importance of research synthesis. *International Nursing Review*, 67(1), 52-60. <https://doi.org/10.1111/inr.12572>
- Cansever, İ. H. (2022). Sağlık politikası analizi: kavram, yöntem ve teknikler. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 3(3), 69-92.
- Chiu, P., Cummings, G. G., Thorne, S., & Schick-Makaroff, K. (2021). Policy advocacy and nursing organizations: a scoping review. *Policy, Politics & Nursing Practice*, 22(4), 271-291. <https://doi.org/10.1177/15271544211050611>
- Çamlıca, T. (2021). Historical development of nursing education. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku Tarihi Dergisi*, 29(1), 142-147.
- Emiroğlu, A., & Öztürk, H. (2021). Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden 2020'li yıllara pandemiyle mücadele'nin sağlık politikaları bağlamında mukayeseli incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 11(3), 512-526.
- Erdoğan, T., Türedi, G. K., & Gökhan, A. B. A. (2019). Son dönem sağlık politikalarının hemşirelik mesleğine etkisi. *Bandırma Onyediy Eylöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Ve Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 130-142.
- Fawcett J. (2022). Thoughts about health policies. *Nursing Science Quarterly*, 35(3), 378-382. <https://doi.org/10.1177/08943184221092444>
- Girgin, B., Yıldırım, A., & Kıskaç, N. (2023). Hemşirelerde mesleki kaygıya neden olan faktörler. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 27(2), 94-100.
- Gül, Ş. (2019). Bakım kavramı ışığında hemşirelik bakımı ve etkileyen faktörler. *ACU Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 129-134.
- Heinen, M., Van Oostveen, C., Peters, J., Vermeulen, H., & Huis, A. (2019). An integrative review of leadership competencies and attributes in advanced nursing practice. *Journal of Advanced Nursing*, 75(11), 2378-2392. <https://doi.org/10.1111/jan.14092>
- İkizler, H. (2023). Türkiye'de gençlerin sağlığa erişimi ne ölçüde karşılanıyor? *Current*

- Perspectives in Social Sciences*, 27(3), 203-210.
- İşlek, E., Özatkan, Y., Uslu, M. K. B., Arı, H. O., Çelik, H., & Yıldırım, H. H. (2021). Türkiye’de COVID-19 pandemisi yönetimi ve sağlık politikası stratejileri. *Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Dergisi*, 4(2), 54-65.
- Karaçam, Z., & Eroğlu, K. (2019). Hemşirelik ve ebelik: görev, yetki ve sorumluluklardaki benzerlik ve farklılıklar. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 9(2), 211-227.
- Koçak, C. (2022). Aşı politikaları. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, (61), 70-73.
- Kuşaklı, B. Y., Ateş, A. Y., & Çetin, G. (2019). Hemşirelik mesleğinin kuşaklararası değişimi ve kuşakların yönetimi. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 1(3), 203-208.
- Marć, M., Bartosiewicz, A., Burzyńska, J., Chmiel, Z., & Januszewicz, P. (2019). A nursing shortage -a prospect of global and local policies. *International Nursing Review*, 66(1), 9-16. <https://doi.org/10.1111/inr.12473>
- Ögenler, O., Akalper, İ., & Okuyaz, S. (2023). Dr. Refik Saydam’dan günümüze sağlık alanındaki gelişim: 100 yıl. In *International Conference on Scientific and Academic Research* (Vol. 1, pp. 174-180).
- Salvage, J., & White, J. (2019). Nursing leadership and health policy: everybody's business. *International Nursing Review*, 66(2), 147-150. <https://doi.org/10.1111/inr.12523>
- Scott, S. M., & Scott, P. A. (2021). Nursing, advocacy and public policy. *Nursing Ethics*, 28(5), 723-733. <https://doi.org/10.1177/0969733020961823>
- Soydaş, K., & Seren, A. K. H. (2023). Dünyadaki bazı ülkelerde ve Türkiye’de hemşire istihdamı. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*. 2023;10(1):128-133.
- Yeşiltaş, A., & Gül, İ. (2021). Bir sağlık politika uygulaması olarak obezite vergisine ilişkin toplumun görüşleri. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 31 (1) 149-158.